

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

11 (6) 2024

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 26.07.2024

Kabul tarihi | Accepted: 10.11.2024

Yayın tarihi | Published: 25.12.2024

Çağdaş Yüksel

<https://orcid.org/0000-0002-2230-3702>

Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History,
Türkiye, cyuksel@pau.edu.tr

Atıf Künyesi | Citation Info

Yüksel, Ç. (2024). Napolyon'un Rusya Seferi ve Millî Mücadele Dönemindeki En Önemli Savunma Savaşları Üzerine Bir Karşılaştırma: Borodino Savaşı (7 Eylül 1812) ve Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos 1921 – 13 Eylül 1921). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (6), 4074-4090.

Napolyon'un Rusya Seferi ve Millî Mücadele Dönemindeki En Önemli Savunma Savaşları Üzerine Bir Karşılaştırma: Borodino Savaşı (7 Eylül 1812) ve Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos 1921 – 13 Eylül 1921)

Öz

Rusların Napolyon'a karşı direnişinde Borodino Savaşı önemli bir yer tutar. Aynı şekilde Millî Mücadele sırasında Türk Ordusu'nun Yunan Ordusu'nun ilerleyişine son verdiği savaş Sakarya Meydan Muharebesi'dir. Bu iki savunma savaşı farklı şekilde sonuçlansalar da iki ulusun yabancı işgalcilere karşı direnişlerinde önemli olaylardır. Ruslar Borodino Savaşı (7 Eylül 1812)'nda Napolyon'u mağlup edemeseler de düzenli şekilde geri çekilmeyi ve direnişi sürdürmeyi başarmışlardır. Akabinde Napolyon'un Moskova'da fazla beklemesi ve geri çekiliş sırasında erken ve şiddetli bir kışa maruz kalması Fransız Ordusu'nun perişan olmasına yol açmıştır. Bu olay bir bakıma Napolyon İmparatorluğu'nun çöküşünü başlatmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos 1921 – 13 Eylül 1921) ise çok daha farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Asker sayısı ve askeri malzeme bakımından rakibine karşı zayıf durumda ve moralsiz olan Türk Ordusu'na komuta eden Mustafa Kemal Atatürk Yunan Ordusu'nun ilerleyişini durdurmayı başarmıştır. Bu olay Millî Mücadele'nin en önemli kırılma anlarından birisidir. Bu çalışmada üstün Fransız Ordusu karşısında Rus kuvvetlerinin izlediği askeri strateji ve savaşın sonuçları değerlendirilmiştir. Diğer yandan Sakarya Meydan Muharebesi analiz edilmiş ve Türk Ordusu'nun kâğıt üzerinde kendisinden çok daha iyi seviyede olan Yunan Ordusu'nu

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

nasıl durdurmayı başardığı incelenmiştir. Son olarak iki savaş askerî açıdan ve tarihte bıraktıkları izler üzerinden karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Napolyon Bonapart, Borodino Savaşı, Sakarya Meydan Muharebesi

A Comparison on Napoleon's Russian Campaign and the Most Important Defensive Battles during the War of Independence: Battle of Borodino (7 September 1812) and Battle of Sakarya (23 August 1921 - 13 September 1921)

Abstract

The Battle of Borodino has an important place in the Russian resistance against Napoleon. Similarly, during the National Struggle, the Battle of Sakarya is the battle in which the Turkish Army put an end to the advance of the Greek Army. Although these two defence battles ended differently, they are important events in the resistance of the two nations against foreign invaders. Although the Russians could not defeat Napoleon at the Battle of Borodino (7 September 1812), they managed to retreat in an orderly manner and maintain resistance. Subsequently, Napoleon's overstaying in Moscow and being exposed to an early and severe winter during the retreat caused the French Army to be devastated. In a way, this event started the collapse of the Napoleonic Empire. The Battle of Sakarya (23 August 1921 - 13 September 1921) took place in a very different way. Mustafa Kemal Atatürk, who commanded the Turkish Army, which was weak and demoralised against its rival in terms of the number of soldiers and military equipment, managed to stop the advance of the Greek Army. This event is one of the most important breaking moments of the National Struggle. In this study, the military strategy followed by the Russian forces against the superior French Army and the results of the war were evaluated. On the other hand, the Battle of Sakarya was analysed and it was examined how the Turkish Army managed to stop the Greek Army, which was much better than itself on paper. Finally, the two wars are compared militarily and through the traces they left in history.

Keywords: *Mustafa Kemal Atatürk, Napoleon Bonaparte, Battle of Borodino, Battle of Sakarya*

Giriş

Napolyon önce general sonra imparator olarak kazandığı parlak askeri başarılar ile 15 yıl boyunca Fransa'yı Avrupa'daki en baskın güç haline getirmiştir. Bu durum Avrupa'yı domine etmek isteyen Rusya ve kıtada tek devleti hâkim konumda görmek istemeyen İngiltere'yi oldukça tedirgin etmiştir. Rusya'nın İngiltere ile yakınlaşması ve askeri hazırlıklara girişmesi sonucunda Napolyon Rusya seferine çıkmış ve böylece Fransa ile Rusya askeri sahada karşı karşıya gelmişlerdir. Napolyon'un Rusya'yı boyun eğdirme amacıyla çıktığı seferde Rusya'nın temel stratejisi ne pahasına olursa olsun Fransa'ya direnmek şeklinde cereyan etmiştir. Napolyon'un Rusya seferi sırasında yaşanan en önemli askeri çarpışma Borodino Savaşı'dır. Bu savaş öncesinde Napolyon Rus Ordusunu ezici şekilde yenerek Rusya'yı yeniden Fransa ile

ittifak yapmaya zorlamak istemiştir. Buna karşın Ruslar Fransızların ilerleyişini durdurmak amacıyla olsalar da mağlubiyet durumunda düzenli şekilde geri çekilmeyi hedeflemişlerdir. Borodino Savaşı'nda Napolyon taktik bir zafer kazanmayı başarmıştır. Böylece kısa vadede Rusların askeri olarak karşısına çıkma ihtimalini ortadan kaldırarak Moskova yolunu Fransız Ordusuna açık hale getirmiştir. Buna karşın Rus Ordusu geri çekilmek zorunda kalsa da bütünlüğünü korumayı başarmıştır. Bu durum Rusya'ya Fransızlara karşı direnme ve Fransız Ordusu çekildiği sırada ona kayıp verdirme şansı yaratmıştır. Rusya ile barış yapmak için Moskova'da gereğinden uzun süre bekleyen Napolyon sonunda geri çekilmeye karar verse de Rus topraklarından çıkmadan önce erken gelen ve şiddetli seyreden kışa yakalanmıştır. Kış, açlık, hastalık ve Rus saldırıları Fransız Ordusunun hızla erimesine yol açmıştır. Bu sefer sırasında yaşanan başarısızlık uzun vadede Fransız İmparatorluğu'nun çöküşüne giden yolu açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olduktan sonra Türk toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiş ve Türk Milleti'nin geleceği büyük bir tehdit altına girmiştir. Türk topraklarının paylaşımına İngiltere'nin teşvikiyle Yunanistan'ın da dahil olması sonrasında Türk halkına kurtuluş için silahlı direniş sergilemekten başka bir çare kalmamıştır. Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da başlamış olan yerel direnişleri merkezi ve organize hale getirmiştir. Türk Millî Mücadele'sinin nihai kaderini belirleyen olay Sakarya Meydan Muharebesi'dir. Mustafa Kemal Paşa bu savaşta uyguladığı strateji ve savaş alanına getirdiği yeni bakış açısı ile Yunan Ordusu'nu durdurmayı başarmıştır. Bu savaş ile Yunan Ordusu'nun taarruz gücü kırılmış ve Anadolu'daki durumun Yunanistan lehine sonuçlanmasının önüne geçilmiştir. İnisiyatifi eline alan Türk Ordusu bir yıl sonra Yunan Ordusu'nu Anadolu'dan tamamen atacak ve Millî Mücadele başarı ile sonuçlanacaktır. Bu çalışmada Napolyon'un Rusya seferinin kaderini önemli ölçüde belirleyen Borodino Muharebesi ile Türk Millî Mücadele'sinin en önemli dönüm noktası olan Sakarya Meydan Muharebesi ana hatları ile askerî açıdan incelenmiştir. Bu savaşların gelişimi ve bu savaşlarda uygulanan askeri stratejiler karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra bu savaşların siyasi sonuçları ve dünya tarihine etkileri tartışılmıştır.

1. Borodino Savaşı (7 Eylül 1812)

Napolyon etkileyici askeri başarılar neticesinde Fransa'yı Avrupa'daki hâkim güç konumuna getirmiştir. Bu durum pek çok devletin yanı sıra özellikle İngiltere ve Rusya'yı rahatsız etmiştir. Napolyon'un hızlı yükselişi Avrupa'da söz sahibi olmak isteyen Rusya'yı Fransız karşıtı koalisyonla çekmiştir (Roberts, 2023). Ancak Rusya Avusturya'nın yanında savaştığı Austerlitz'de ve daha sonra Friedland'da aldığı mağlubiyetler neticesinde Fransa ile

anlaşmak zorunda kalmıştır (Barnes, 2022; Willms, 2019). Avrupa’da hâkim olma fırsatı elinden kayan Rusya, Fransa ile barış içinde olduğu dönemde ordusunda pek çok değişiklik yapmıştır. Böylece gelecekte Fransa ile yapılacak savaşlara hazırlanmaya başlamıştır. Napolyon İngiltere’yi barışa zorlamak için Kıta Ablukası sistemini inşa etmiştir. Fransa ile anlaşmış bütün ülkeleri de bu sistemi uygulamaya zorlamıştır. Bu sistem Rus ekonomisine ciddi ölçüde zarar vermiştir. Bu durum Çar Alexander’ın Fransa’dan iyice soğumasına yol açmıştır. Rusya’nın Fransız mallarına yüksek vergi koyması ve lüks Fransız ürünlerini yasaklaması iki ülke arasındaki ilişkilerin soğumasına yol açmıştır (Roberts, 2023). Siyasi ve askeri rekabet sonrasında ekonomik sıkıntıların baş göstermesi Rusya’nın Fransa’ya yönelik savaş planları yapmasına neden olmuştur (Barnes, 2022). Avusturya ve Prusya’yı yanına çekmek isteyen Rusya bu devletler ile temaslarda bulunmuştur. Ancak Napolyon’un gücü ve Rusya’nın Avrupa’daki etkinliğini arttırmak istememeleri nedeniyle söz konusu devletler Rusya ile ittifaka yanaşmamışlardır. Napolyon karşısında yalnız kalan Çar Alexander Fransa’ya yönelik saldırı planından vazgeçmek zorunda kalmıştır (Roberts, 2023). Rusya’nın İngiltere ile yakınlaşması, Kıta Ablukası’nı uygulamaktan vazgeçmesi ve Fransız mallarına yönelik vergi politikası Napolyon’u oldukça kızdırmıştır (Öztürk, 2019). Rusya’yı yeniden Fransız çizgisine getirmek için askeri olarak ezmeyi tasarlamıştır (Roberts, 2023; Gaddis, 2023). Napolyon Rusya seferi için kötü bir zaman seçmiştir. Bu dönemde İspanya sorununun şiddetlenmesi ve İspanya’ya gittikçe daha fazla askeri birlik gönderilmesi Napolyon’un Rusya’ya götürebileceği asker sayısını azaltmıştır (Willms, 2019). Ayrıca aynı yıl Fransa’da yaşanan kıtlık seferin lojistik hazırlıklarını oldukça zorlaştırmıştır. Napolyon geçmişte olduğu gibi Rus kuvvetlerini ezici şekilde mağlup ederek Rusya’yı yeniden kontrol altına almayı hedeflemiştir. Rusya ise Napolyon’a karşı bütün mevcut imkanları kullanarak direnme ve ne olursa olsun boyun eğmeme kararına varmıştır. Barış döneminde Rus Ordusu’nun oldukça kapsamlı şekilde eğitilmesi bu stratejinin hayata geçirilmesini mümkün kılmıştır (Roberts, 2023). İki tarafın beklentileri ve stratejileri arasındaki bu farklılık coğrafyanın da etkisi ile Rusya lehine gelişecektir.

Napolyon’un Rusya seferi öncesinde İsveç Pomeranyası’nı işgal etmesi Fransa İsveç ittifakını imkânsız hale getirmiştir. Napolyon ayrıca Osmanlı İmparatorluğu’nun Rusya karşısında kendisini destekleyeceğini varsaymış fakat bir anlaşma yapmak için girişimde bulunmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu Napolyon’un geçmişteki saldırısını unutmamış ve kendisi için oluşturduğu tehlikeyi göz ardı etmemiştir (Süslü, 1983; Uluerler, 2021). Rusya fırsattan istifade ederek Osmanlı İmparatorluğu ile antlaşma imzalamış ve güney sınırlarını

güvence altına almıştır (Roberts, 2023). Napolyon'un İsveç ve Osmanlı İmparatorluğu'nu yanına almaması Rusya'ya çok büyük fayda sağlamıştır. Bu sayede Fransız işgali sırasında güneyden ve kuzeyden sıkıştırılma ihtimali ortadan kalktığından Rus Ordusu bütün gücünü Fransızlara karşı kullanabilmiştir.

Napolyon'un önceki savaşlarından farklı olarak saldırıyı gizli tutmaması Rusya'ya hazırlanmak için oldukça uzun bir süre sağlamıştır (Öztürk, 2019). 1811 başında Ren Konfederasyonu'na Rusya'ya karşı yürütülecek savaş için hazırlık yapması emredilmiştir. Bu olay Rusya için ciddi bir uyarı olmuştur. Rusya elindeki bir yıllık süreyi son derece iyi şekilde değerlendirmiştir (Roberts, 2023). Rusya seferi öncesinde Napolyon'un emrinde 1.000.000 civarı asker toplanmıştır. İmparator bu kuvvetin 615.000'ini Rusya seferine götürmüştür. Geride kalan askerler İspanya'da ve Avrupa'daki önemli şehirlerde garnizon kuvveti olarak bırakılmışlardır. Böylece o döneme kadarki en kalabalık askeri kuvvet oluşturulmuştur. Napolyon'un verdiği isimle Grande Armee Fransızların yanı sıra Fransa ile ittifakı olan pek çok ulusun gönderdiği askerlerden oluşmuştur. Böylece Rusya seferi öncesinde Fransız Ordusu'nun mevcudu Rusya'nın topladığı kuvvetin iki katına ulaşmıştır.

Napolyon stratejisini Rusya'yı kısa sürede mağlup ederek Fransa ittifakına geri döndürmek üzerine kurmuştur. Bu plana uygun olarak Fransız Ordusu'na bir ay yetecek kadar erzak tedarik edilmiştir. Rus Ordusu'nu mağlup ettikten sonra tamamen dağıtmak için büyük bir süvari gücüne ihtiyacı olacağını bilen Napolyon, Rusya seferi için 80.000 at toplamıştır. Fakat bütün çabalara rağmen bu kadar atı seferin ilk ayında bile tam olarak beslemek mümkün olmamıştır (Roberts, 2023). Yapılan hazırlıklar Napolyon'un Rus seferini kısa süreli ve belirli amaçlara yönelik planladığını göstermektedir. Ancak yaşanan gelişmeler ve Rusların izlediği strateji Napolyon'u Moskova'ya kadar sürükleyecektir.

24 Haziran 1812 günü Niemen Nehri'ni geçen Grande Armee Rusya seferine başlamıştır (Barnes, 2022). Aşırı kalabalık Fransız Ordusu Rus topraklarında çok yavaş ilerleyebilmiştir. Bu durum geçmişte küçük ancak çok hızlı hareket ederek düşmanlarını şoka uğratan Napolyon ordularına tezat teşkil etmiştir (Hart, 2015). Napolyon gençlik yıllarındaki seferlerde Fransızlardan oluşan ordusu ile farklı uluslardan oluşan hantal orduları mağlup etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Rusya seferindeki Grande Armee Napolyon'un eski ordularından ziyade eskiden mağlup ettiği düşmanlarına benzemektedir.

Napolyon Rusya topraklarına girince izlenmesi gereken strateji hakkında Rus komuta kademesinde iki görüş ortaya atılmıştır. Rus kökenli aristokrat generaller saldırı fikrini savunurken Alman kökenli generaller geri çekilmenin daha doğru olduğunu ileri sürmüşlerdir

(Roberts, 2023). Grande Armée'nin büyüklüğü karşısında Ruslar geri çekilmekten başka çıkar yol bulamamışlardır (Barnes, 2022, 29). Rusya seferinde Napolyon Rusları ezici şekilde yenerek Fransa ile ittifaka zorlamak istemiştir. Ancak hazırladığı büyük ordu ile onları geri çekilmeye mecbur bırakarak kendi ilerlemesini kaçınılmaz hale getirmiştir (Pamukoğlu, 2021). Napolyon Rus sınırını geçtikten sonra Çar Alexander'a barış teklifinde bulunmuştur. Ancak Çar bu teklife cevap vermemiştir. Fransız ilerleyişi karşısında geri çekilen Rus Ordusu bir yandan Fransızların işine yarayabilecek her şeyi imha etmiştir. Bu toprakların normalde fakir bölgeler olduğu dikkate alındığında Rusların imha politikası sonrasında Fransızların ne kadar zor durumda kaldıkları anlaşılabilir.

Lojistik hazırlıklar sayesinde Fransız askerleri bu durumdan çok etkilenmeseler atların beslenmesi her geçen gün ciddi bir soruna dönüşmeye başlamıştır. Yem problemi nedeniyle günde ortalama 1.000 at ölmeye başlamıştır. Bu nedenle bölgeye yeni süvari askerlerinin gönderilmesi iptal edilmiştir. Yaşanan kayıplar Fransız Ordusu'nun süvari gücünü büyük ölçüde eritmiştir (Roberts, 2023). Napolyon Rus Ordusu'nu bozguna uğrattıktan sonra süvari gücü ile büyük ölçüde imha etmeyi planlamıştır. Böylece Rusya'nın kendisi le barış masasına oturacağını düşünmüştür. Bundan dolayı yaşanan at kaybı Napolyon'un planlarına büyük bir darbe vurmuştur.

Napolyon Rus sınırını geçtikten sonra 300 km ilerlerken sadece 10.000 kayıp vermiştir. Çok küçük sayılabilecek bu rakam nedeniyle çekilmeye devam eden Rusları takip etme konusunda tereddüt yaşamamıştır. Grande Armée 17 Ağustos günü kendisini bekleyen Rus kuvvetleri ile Smolensk'de muharebeye tutuşmuştur (Barnes, 2022). Napolyon Rus Ordusu'nu tamamen imha etmek için çevirmeyi planlamış, ancak şehrin savunması sayesinde Rusların düzenli şekilde geri çekilmelerine engel olamamıştır (Roberts, 2023). Fransız Ordusu'nun ısrarlı ilerleyişine rağmen Ruslar takipten kurtulmayı başarmışlardır (Öztürk, 2019). Napolyon Rusları takibini sürdürmüş ve 5 Eylül günü Şevardino Tabyası'nı ele geçirmiştir. Rus Ordusu Borodino köyü civarında savunma hazırlayarak Fransızları beklerken, Napolyon ordusunu Ruslara saldırmak için hazırlamıştır.

Borodino Savaşı öncesinde Rus Ordusu'nun başkomutanlığına Mareşal Kutuzov atanmıştır. Savaş sırasında sağ kanada Barclay de Tolly sol kanada ise Prens Bagration komuta etmiştir (Barnes, 2022). Bu savaşta Ruslar 120.000 asker ve 640 toptan oluşan bir güç toplamışlardır. Buna karşın Napolyon aynı savaşta 103.000 asker ve 587 toptan faydalanabilmiştir (Roberts, 2023). Borodino Savaşı öncesinde Fransız karargahında Rusları ezici şekilde yenmek için yapılması gerekenler tartışılmıştır. Bu kapsamda Mareşal Davout Rus

Ordusu'nu güneyden çevirmeyi içeren bir savaş planı önermiş ancak elindeki asker sayısını bu plan için yeterli görmeyen Napolyon Rusların merkezine ve sol kanadına cephe taarruzu yapılmasına karar vermiştir (Hart, 2015; Barnes, 2022). Borodino Savaşı 7 Eylül günü sabahın ilk saatlerinde Fransızların Rus merkezine saldırısı ile başlamıştır (Öztürk, 2019). İlk olarak Fransız topları Rus merkezini döverken Mareşal Davout komutasındaki sağ kanat birlikleri Rus Ordusu'nun güney kanadına taarruz etmişlerdir. Ruslar savaş öncesinde hazırladıkları sağlam siperlerde inatçı bir savunma uygulamışlardır. Fransızların ısrarlı hücumları ve Rusların inatçı direnişleri nedeniyle muharebenin ilk bölümü oldukça kanlı geçmiştir. Sabah 7.30'da General Eugene komutasındaki birlikler Borodino köyünü ele geçirmeyi başarmışlardır. Bundan sonra ilerlemeye devam etseler de Ruslar bu ilerlemeyi akamete uğratmışlardır. Bu gelişme üzerine Fransızlar Borodino köyüne sağlamca yerleşerek savaş sonuna kadar burayı ellerinde tutmuşlardır (Roberts, 2023). Mareşal Davout'nun güneyindeki kuvvetlere komuta eden Prens Poniatowski Rusların sol kanadını siperlerinden atsa da yeterli destek gelmediği için eski konumuna dönmek zorunda kalmıştır (Barnes, 2022). Savaşın gelişimi karşısında öğlene doğru generalleri Napolyon'dan aşırı uzayan Rus savunma hatlarını yarmak için imparatorluk muhafızlarını cepheye sürmesini istemişlerdir (Öztürk, 2019). Rus topraklarında bu kadar ilerledikten sonra bütün ihtiyatlarını savaşa sürmek Napolyon'a aşırı riskli geldiği için bu teklifi kabul etmemiştir. Bundan sonra Mareşal Davout, Mareşal Ney ve Mareşal Murat sadece genç imparatorluk muhafızlarını kullanarak Rusların sol kanadını çevirmeyi önermişlerdir. Ancak Napolyon bu teklife de itibar göstermemiştir. Napolyon bu teklifleri reddederken Ruslar baskı karşısında bütünlüklerini koruyarak disiplinli şekilde gerideki mevziilere çekilmeye başlamışlardır (Roberts, 2023). Napolyon'un imparatorluk muhafızlarını savaşa sürmemesi pek çok kişi tarafından önemli bir fırsatın kaçırılması olarak değerlendirilmiştir (Pamukoğlu, 2021). Ancak generallerinin Napolyon'a bu teklifleri yaptıkları zamanda Rusların yeterince kırılğan halde olup olmadıklarını bilmek mümkün değildir. Şüphesiz Rus topraklarında kilometrelerce mesafe kat ettikten sonra tüm ihtiyatlarını tüketmek Napolyon'a isabetli görünmemiştir. Savaştaki Rus toplarının etkinliği ve Rusların Fransız Ordusu'nun gerisini tehdit eden birlikleri de Napolyon'un kararında etkili olmuştur. Bunlar dışında Napolyon seçkin birliklerini elinde bulundurmayı, pek çok farklı ulustan oluşan ordusunu bir arada tutmak için gerekli görmüş olabilir.

Savaşın ilerleyen safhalarında kendisinden bir kez daha muhafızları savaşa sürmesi istendiğinde Napolyon "*yarın yeni bir muharebe olursa hangi kuvvetle savaşaçağız?*" diye karşılık vermiştir (Roberts, 2023). Napolyon'un emri üzerine Fransızlar saldırılarını aynı

şekilde sürdürürken Ruslar zayıflayan noktaları destekleyerek savunmaya devam etmişlerdir. Saat 15.00'da General Eugene ağır kayıplara rağmen Rusların merkez tabyasını ele geçirmiştir (Barnes, 2022). Ancak Rus topçusunun etkinliği cephenin diğer noktalarında Fransızların ilerlemesini engelleyerek Rus Ordusu'nu bozgundan kurtarmıştır.

Saat 16.00'ya geldiğinde sonunda Grande Armee savaş alanının tamamında Rus mevzilerini ele geçirmeyi başarmıştır. Bu başarı sonrasında General Eugene, Mareşal Murat ve Mareşal Ney Napolyon'dan Rus Ordusu'nun toparlanmasının önüne geçmek için imparatorluk muhafızlarına bağlı süvarileri sahaya sürmesini istemişlerdir. Ancak Napolyon bu isteği de cevapsız bırakmıştır. Fransız ilerleyişi karşısında Rus Ordusu 1 saat içinde 800 metre geri çekilerek önceden hazırladığı ikinci savunma hattına yerleşmiştir. Yoğun yıpranma nedeniyle taarruz edemeyen Fransızlar Rus mevzilerini bombardıman etmişlerdir (Roberts, 2023). Borodino Savaşı'nda 43.000 kayıp veren Mareşal Kutuzov geceden yararlanarak geri çekilmiştir. Rusların kararlı direnişinden ötürü Fransızlar sadece 1.000 esir ve 20 top ele geçirebilmişlerdir. Geri çekilmek zorunda kalmasına rağmen Kutuzov Çar Alexander'a zafer kazandığını belirten bir mektup göndermiştir.

Fransız Ordusu ise savaşta 6.600'ü ölü ve 21.400'ü yaralı olmak üzere 28.000 kayıp vermiştir. Rusların çekilmesi nedeniyle savaş sonrasında Moskova yolu Napolyon'a açılmıştır. Fakat Napolyon umduğu gibi Rus Ordusu'nu imha ederek kesin bir zafer yaşayamamıştır. Ruslar kısa vadede Napolyon'un karşısına çıkamaları da kuvvetlerini bir arada tutmayı başarmışlardır. Napolyon'un bu savaşta yaratıcılıktan uzak klasik bir cephe taarruzu tercih etmesi bu sonuca yol açan en önemli etmen olmuştur. Ayrıca savaş sırasında birkaç kez imparatorluk muhafızlarını cepheye sürmemesi Rusların düzenli şekilde geri çekilmelerine şans tanımıştır. Savaş akşamında muhafızları cepheye sürmeme kararını savunarak onları düşmanın Moskova önlerindeki son direnişi için sakladığını belirtmiştir (Roberts, 2023). Rus Ordusu geri çekilirken Mareşal Murat süvari birlikleri ile takibi sürdürerek 10.000 yaralıyı esir almıştır. Napolyon ise ordusunu iki gün dinlendirdikten sonra Moskova'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu ilerleyiş sırasında Rusların Moskova'yı savunmak için hazırlanmadığını öğrenmiştir. Moskova'yı savunmayı düşünmeyen Mareşal Kutuzov elindeki kuvvetlerle 14 Eylül günü şehri terk etmiştir. Ordunun çekilmesi üzerine sivil halkın büyük bölümü de şehirden kaçmıştır (Öztürk, 2019; Roberts 2023). Napolyon Moskova'da 35 gün boyunca beklemiştir. Şehir nüfusunun kaçması ve yangının büyük tahribatına rağmen Ruslarla barış yapmadan geri dönmek istememiştir. Ancak Rus tarafı herhangi bir girişimde bulunmamıştır. İstediklerini elde edemeyen Napolyon 18 Eylül günü geri çekilme kararı almıştır. Napolyon kaynaklar tükenmiş

olduğu için Moskova'ya ilerlerken kullandığı Smolensk yolunu kullanmak istememiştir. Bu nedenle önce eski sonra yeni Kalouga yolunu tercih etmiştir. Fransız Ordusu geri çekilirken Ruslar zaman zaman saldırılar düzenlemişlerdir. Fakat bu saldırılar istedikleri kadar etkili olmamıştır (Öztürk, 2019). Rus baskısı altında geri çekilmeyi sürdüren Napolyon 25 Ekim gecesi yeniden Smolensk yoluna dönmeye karar vermiştir. Bu karar Grande Armee için büyük bir felaket olmuştur (Roberts, 2023). Bölgedeki kaynakların Moskova'ya ilerlerken tüketilmiş olmasının yanı sıra kışın beklenenden erken bir tarihte çok şiddetli başlaması Fransız Ordusu'nda büyük bir sarsıntıya yol açmıştır (Gaddis, 2023, 195). 25 Ekim sonrasında Grande Armee'nin çok büyük kısmı hayatını kaybetmiş ve Napolyon İmparatorluğu'nu çöküşe götüren olayların fitili ateşlenmiştir (Black, 2023; Şimşek, 2014).

Fransız işgali Rus kültürünü önemli ölçüde etkilemiş ve Rus milliyetçiliği için bir kırılma anı teşkil etmiştir. Napolyon'un istilası sonrasında Rusya'da Fransız ve Batı kültürüne karşı olan nefret zirve yapmıştır (Synder, 1990). Milliyetçilik yönetici kesimin yanı sıra vatanlarını tehlikede gören halk arasında da yaygınlık kazanmıştır. Dış tehdit soylular ile köylüler arasında büyük bir yakınlaşmaya sebebiyet vermiş, milli dayanışma duygusunu oldukça arttırmıştır (Kılavuz, 2017). Bu açıdan bakıldığında Napolyon'un Rusya'daki başarısızlığı Rusya'nın Avrupa siyasetindeki yükselişine katkı yapmanın yanı sıra Rus toplumundaki bütünleşmeyi ve milliyetçiliği arttırmıştır.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse Napolyon'un Borodino Savaşı'nda Rus Ordusu'nu tamamen imha edememesi Rusya seferinin kaderini önemli ölçüde etkilemiştir. Mareşal Kutuzov mağlubiyete rağmen ordusunu bir arada tutabildiği için direniş politikasına devam etmiştir. Aslında bu strateji Napolyon'u durdurmak için yeterli olmamıştır. Napolyon ciddi bir direnişle karşılaşmadan Moskova'ya yerleşmiş ve 35 gün boyunca Rusların barış teklifini beklemiştir. Fakat Çar Alexander bir barış teklifinde bulunmamıştır. Moskova'daki bekleyiş gereğinden uzun olsa da Napolyon makul kabul edilecek bir tarihte geri çekilme kararı almıştır. Ancak 25 Ekim tarihinde yaptığı güzergâh değişikliği, kışın beklenenden erken ve şiddetli gelmesi Grande Armee için felaketle sonuçlanmıştır. Bu felaket Napolyon İmparatorluğu'nun çöküşüne giden süreci başlatmıştır. Borodino Savaşı Napolyon'un Rusya seferi için önemli bir dönüm noktası olmakla beraber tek belirleyici etken değildi. Napolyon'un bu savaşta Rusları ezici şekilde yenmesi durumunda Rus Çar'ının direniş umudunu keserek barış istemesi imkân dahilindeydi. Ancak bunun sadece bir ihtimal olduğu gözden kaçmamalıdır. Borodino Savaşı'nda ağır bir bozgun yaşansa da Rusların barış yapmama politikasını devam ettirmeleri de mümkündü. Nitekim Moskova'yı savaşmadan terk etmeleri,

şehri yakmaktan çekinmemeleri ve barış yapmaya yanaşmamaları göz önüne alındığında Borodino Savaşı'nda alınacak sonucun Rusları barışa zorlama ihtimali çok yüksek görünmemektedir.

2. Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos 1921 – 13 Eylül 1921)

Millî Mücadele'deki en önemli dönüm noktalarından birisi Sakarya Meydan Muharebesi'dir. Bu savaşla birlikte Yunan Ordusu'nun taarruz gücü kırılmış, savaş alanındaki inisiyatif Türk tarafına geçmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği tartışmasız hale gelmiştir. Bir savunma savaşı olmasına rağmen Sakarya Meydan Muharebesi Millî Mücadele'nin kaderini büyük ölçüde tayin etmiştir. Bu durum dikkate alındığında Sakarya Meydan Muharebesi tarihi şekillendiren en önemli savunma savaşlarından birisidir.

Osmanlı İmparatorluğu Mondros Mütarekesi ile Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmek zorunda kalmıştır. Bu mütareke sonrasında Osmanlı Ordusu büyük ölçüde terhis edilmiştir (Atatürk, 2007). Bu nedenle Anadolu'da işgaller başladığında Türk halkı kendisini savunmak için çeteler oluşturmuştur (Tosun, 2021). Kuva-yı Millîye adını verdiğimiz bu yapılar düzenli Yunan Ordusu'nu durdurmak için yeterli olmamıştır. Millî Mücadele'nin başından itibaren Mustafa Kemal Paşa düzenli ordu olmadan sonuca varılamayacağını ifade etmiştir. Ancak mevcut şartlar nedeniyle bir süre bu durumun devam etmesine göz yummuştur (Ortaylı, 2018). Sivas Kongresi'nde Batı Anadolu Umum Kuva-yı Milliye Komutanlığı tesis edilerek, başına Ali Fuat Paşa getirilmiştir. Böylece Kuva-yı Milliye'nin merkezi hale getirilmesine çalışılmıştır. Bu girişime rağmen 24 Ekim 1920 tarihinde Gediz'de yaşanan başarısızlık Kuva-yı Millîye'nin düzenli Yunan Ordusu karşısında başarılı olamayacağını gözler önüne sermiştir (Atatürk, 2007; Tosun, 2021). Mustafa Kemal Paşa Büyük Millet Meclisi'nde yeterli gücü eline geçirir geçirmez düzenli ordunun tesisine yönelik girişimde bulunmuştur. 10 Kasım 1920 günü alınan kararla Millî Mücadele'nin düzenli ordu temelinde yürütülmesi hayata geçirilmiştir (Mango, 2013; Özlü, 2020). Batı Cephesi'nde çetelere kumanda edenler bu karar karşısında büyük tepki göstermişlerdir. (Atatürk, 2007; Mütercimler, 2016). Bu tepkiler arasında en dikkat çeken Çerkez Ethem isyanı olmuştur. Çerkez Ethem Birinci İnönü muharebesi sırasında Yunan kuvvetleri ile ortak hareket etmeye çalışmıştır (Çaykiran, 2022). İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri Ankara Hükümeti'ne Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmek için Anadolu'da halkı Türkiye Büyük Millet Meclisi aleyhine kışkırtmışlardır (Erdoğan, 2022). Ankara Hükümeti'nin isyanlarla boğuşmasını fırsat bilen İngilizler Yunan Ordusu'nu harekete geçirmişlerdir (Volkan & Itzkowitz, 2011). Yunan Ordusu başlattığı ileri harekât yeni kurulmuş olan düzenli Türk Ordusu'nun gücünü test etmek istemiştir (Bay, 2013, 184). Böylece 6 Ocak 1921 günü başlayan

Yunan saldırısı ile Birinci İnönü Muharebesi vuku bulmuştur. Yunanlılar bu muharebede Türk Ordusu'nun şiddetli direnişi ile karşılaşmışlardır. İnönü civarında yaşanan çatışmalarda Albay İsmet Bey yönetimindeki Türk kuvvetleri karşısında istediği başarıyı elde edemeyen Yunan Ordusu geri çekilmek zorunda kalmıştır (Shaw & Shaw, 2006). Bu yenilgi Yunanistan'da ve özellikle İngiltere'de büyük endişe yaratmıştır (Erdoğan, 2022). Birinci İnönü Muharebesi'ndeki Türk zaferi en çok İngiliz Başbakanı Lloyd George'u rahatsız etmiştir. İngiltere'nin baskısına maruz kalan Yunan Hükümeti şansını yeniden denemek zorunda kalmıştır. Yunan ileri harekâtı neticesinde İnönü mevkiinde ikinci kez çarpışma yaşanmıştır. Bu savaşta 37.000 kişilik bir kuvveti sahaya süren Yunan Ordusu askerlerini Türk tarafına göre daha modern malzemelerle teçhiz etmiştir. İki muharebe arasında Türk Ordusu da önemli gelişme kaydetmiştir. 35.000 kişilik kuvvete komuta eden İsmet Paşa Yunan Ordusu'nu bir kez daha durdurmuştur (Mango, 2013). İki defa mağlup olan Yunanlılar Anadolu'daki geleceklerini kurtarabilmek için büyük hazırlıklar sonrasında Kütahya-Eskişehir taarruzunu başlatmışlardır (Aybars, 2007). Bu savaş hazırlıkları kapsamında Yunanistan'da seferberlik hayata geçirilmiş ve Yunan Ordusu büyük ölçüde takviye edilmiştir (Yıldız, 2022). Coğrafyanın uygun olması Yunan Ordusu'nun asker sevkini ve malzeme sevkiyatını kolaylaştırmıştır.

İkinci İnönü Muharebesi ile Kütahya-Eskişehir Savaşları arasındaki dönem Türk tarafı için son derece sıkıntılı geçmiştir. Ankara Hükümeti savaş öncesinde büyük ekonomik ve siyasi sıkıntılara maruz kalmıştır. Para, silah, cephane ve erzak eksikliğine nakliye probleminin eklenmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel seferberlik ilan etmesine engel olmuştur (Aydemir, 1990). Bu nedenle Kütahya-Eskişehir Savaşları öncesinde orduya istenilen düzeyde destek sağlanamamıştır (Demir, 2022). Kütahya-Eskişehir Savaşları 10 Temmuz 1921 günü gerçekleşen Yunan saldırısı ile başlamıştır. 13 Temmuz günü Afyon, 17 Temmuz günü Kütahya ve 19 Temmuz günü ise Eskişehir Yunan Ordusu'nun eline geçmiştir (Tosun, 2021; Sarıhan, 1995). Alınan mağlubiyet ve yaşanan kayıplar Anadolu'da ve İstanbul'da büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Millî Mücadele destekçisi pek çok kişi zafere olan inancını kaybetmiştir (Atay, 2012). Mağlubiyet neticesinde Türk Ordusu'nda büyük firarlar yaşanmıştır. Bu durum ordunun gücünü ciddi ölçüde azalttığı gibi yaşanan hayal kırıklığını da gözler önüne sermiştir. Kütahya-Eskişehir Savaşları 25 Temmuz 1921 günü Türk Ordusu'nun geri çekilmesi ile sona ermiştir (Tansel, 1991). Bu savaş sırasında yaşanan tek olumlu gelişme ordudan geri kalanları bir bütün halinde bir arada tutmak olmuştur. Böylece Yunanlıların Türk Ordusu'nu imha etme ve kesin zafer kazanma planları suya düşmüştür (Bay, 2013). Ordunun kalan kısmının elde tutulmasında en büyük pay Mustafa Kemal Paşa'ya aittir. Savaş sürerken muharebe alanına

gelerek incelemelerde bulunan Mustafa Kemal Paşa İsmet Paşa'ya tek çıkar yolun geri çekilmek olduğunu ifade etmiştir (Balcıoğlu, 1996; Çakır, 2022). Paşa bu sayede ordunun daha fazla yıpranmasını engellemek, toparlanmak için zaman kazanmak ve Yunan kuvvetlerinin işini zorlaştırmak istemiştir. Bu nedenlerden ötürü Türk Ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir (Yıldız, 2022). Bu çekilme sonrasında coğrafya Türk tarafına hizmet etmeye başlamıştır (Çakır, 2022). Anadolu'nun fakirliği Yunanlıları oldukça yıpratmıştır. Demiryolunun bulunmayışı ve kara yollarının verimsizliği Yunan ikmal hatları için büyük sorun teşkil etmiştir.

Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilen Türk Ordusu yeni Yunan saldırısı öncesinde hazırlanmak için gereken zamanı elde etmiştir. Mevcut zamandan en iyi şekilde istifade etmek için Mustafa Kemal Paşa 5 Ağustos 1921 tarihinde meclisten kendisine bazı yetkiler verilmesini istemiş ve bu isteği aynı gün onaylanan Başkumandanlık Kanunu ile yerine getirilmiştir. Bu kanun sonrasında ordunun eksiklerini gidermek için 7 Ağustos 1921 günü Tekalif-i Millîye emirleri yayınlanmıştır (Atatürk, 2007). Bu emirlerin yürütülmesi ve ordudan firarların engellenmesi için İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur (Tosun, 2021). Sakarya Savaşı öncesinde Yunan Ordusu 90.000 piyade tüfeğine, 700 makineli tüfeğe, 300 topa, 20 uçağa ve 1.500 süvariye ulaşmıştır. Buna karşın Türk Ordusu 45.000 piyade tüfeğine, 240 makineli tüfeğe, 240 topa, 2 uçağa ve 4.500 süvariye sahip olmuştur (Yıldız, 2022). Türk Ordusu'nun üstün olduğu tek nokta süvari sayısıdır ve Mustafa Kemal Paşa bu savaşta süvarileri çok etkili şekilde kullanmayı başarmıştır.

O dönemde süvariler genellikle orduların kanatlarını korumakla görevlendirilmişlerdir. Dönemin askeri doktrinine uygun hareket eden Yunan Ordusu da Sakarya Meydan Muharebesi'nde süvarilerini bu şekilde kullanmıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa daha farklı davranmıştır. Süvarilerin bir kısmını kanatları korumakla vazifelendirirken bir kısmını uzayan Yunan hatlarını karıştırmakla görevlendirmiştir (Demir, 2022). Ayrıca kanatlarda mürettep (piyade, süvari ve milislerden oluşan) kolorduları olduklarından kalabalık göstermiştir. Bu sayede Yunan Ordusu'nun büyük sayıda kuvvetini ihtiyat olarak ayırmasına neden olmuştur. Böylece önemli sayıda birlik savaş dışı kalmıştır.

Askeri gerekçeler nedeniyle Türk Ordusu'nun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi Türkiye Büyük Millet Meclisi ve halkta büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Kazandıkları zafer sonrasında Yunan Hükümeti Sevr Antlaşması'nda elde ettiklerinden daha fazlasını istemeye başlamıştır. Son bir zafer kazanarak Türk direnişini sonlandırmak için harekete geçen Yunan Ordusu 23 Ağustos 1921 günü beklenen saldırıyı başlatmıştır (Balcıoğlu, 1996). Sakarya

Meydan Muharebesi 100 kilometre boyunca uzanan bir hat üzerinde yapılmıştır. Yunan Ordusu asker sayısı, teçhizat ve moral olarak iyi durumda olduğu için savaş cephesini mümkün olduğunca uzatmaya çalışmıştır. Bu plan dahilinde güneye doğru yayılarak Türk Ordusu'nu kuşatmak bu olmazda cephe hattının uzamasından faydalanarak cepheyi yarmak için harekete geçmiştir (Bay, 2013). Yunan tarafının hamlesine karşılık olarak Mustafa Kemal Paşa Türk Ordusunun sol kanadını kuzeye doğru çekerek cepheyi kısaltmıştır. Böylece cephe hattı oldukça kısalmış ve ihtiyat kuvvetlerinin gereken yere yetişmesi kolaylaşmıştır. Bu durum aynı zamanda Yunanlıların ikmal hattı aşırı derece uzamasına yol açmıştır (Erdoğan, 2022). Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile Türk Ordusu'nun cephe hattında gedik açılrsa da genel bir çekilmeden kaçınması Yunan komuta heyetini büyük hayal kırıklığına uğratmıştır (Erdoğan, 2022, 225). Türk Ordusu'nun sol kanadının kuzeye çekilmesi neticesinde ikmal hatlarının aşırı derecede uzaması Yunan lojistik kollarının görevini zorlaştırmıştır (Atatürk, 2007; Bay, 2013). Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan hatlarının arkasına gönderdiği Türk süvarileri de Yunan cephe gerisinde büyük kaos yaratmayı başarmışlardır (Erdoğan, 2022). Türk Ordusu'nun her noktada inatçı direniş göstermesi ve adım adım çekilerek direniş sürdürmesi Yunan Ordusu'nda büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. Cephe hattının ikmal merkezlerinden uzaklaşması da Yunan Ordusu'nun lojistik sıkıntılarının büyük ölçüde arttırmıştır (Erdoğan, 2022; Bay, 2013). Türk Ordusu 10 Eylül 1921 gününe kadar direnmeyi başardıktan sonra büyük bir karşı taarruz başlatmıştır. Bu saldırı Yunan komuta heyetinde büyük bir şok dalgası yaratmıştır. Şoka uğrayan ve duruma bir çözüm üretemeyen Yunan Ordusu yenilgiyi kabul ederek Sakarya Nehri'nin batısına çekilmek zorunda kalmıştır (Yıldız, 2022). Sakarya Meydan Muharebesi 1683 yılından beri toprak kaybeden Türklerin bu duruma son verdikleri muharebedir. Bu tarih sonrasında Türkiye bir daha toprak kaybetmemiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'nin bir diğer önemli sonucu bu muharebeye kadar karşı tarafın plan yapması ve Türklerin bu planları bozmak için uğraşmasıdır. Sakarya Meydan Muharebesi bu durumu tersine çevirmiştir. 13 Eylül 1921 itibarıyla inisiyatif tamamen Türklere geçmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kendisine Gazilik ve Mareşallik unvanı verilen Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele'deki liderliği tartışmasız hale gelmiştir (Atatürk, 2007; Balcıoğlu, 1996; Akça vd., 1996). Bunun dışında Türkiye Büyük Millet Meclisi diplomatik sahada hâkimiyet elde etmiştir (Küçük, 2020). Türkiye ile Kafkas Cumhuriyetleri arasında 13 Ekim 1921 günü Kars Antlaşması, Türkiye ile Fransa arasında 20 Ekim 1921 günü Ankara Antlaşması imzalanmıştır (Yıldız, 2022). Böylece Türkiye'nin doğu ve güney sınırları güvence altına alınmıştır. İngiltere ve İtilaf Devletleri artık Sevr Antlaşması'nın

uygulanamayacağını yavaş yavaş kabul etmeye başlamışlardır. Böylece Türk Milletinin bağımsız olarak yaşamaya devam edeceği dünyaya kesin olarak ilan edilmiştir. Millî Mücadele Türk kültüründe büyük bir değişime neden olmuştur. Millî Mücadele'nin temel dayanağı sarayın iradesine karşı halkın egemenliğini savunmaktır. Mustafa Kemal Paşa Amasya Genelgesi'nden itibaren bu duruma dikkat çekmiştir. Halk egemenliğini savunan Ankara Hükümeti'nin zafer ile İttihat ve Terakki döneminde ağır basan ancak Mondros Mütarekesi ile akamete uğrayan milliyetçilik fikri ümmetçiliği kesin olarak yenilgiye uğratmıştır. Sakarya Savaşı sonrasında Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu durum Atatürk devrimlerine giden süreci sağlamlaştırmış ve böylece modernleşmenin ve demokratikleşmenin önü açılmıştır.

Sonuç

Borodino Savaşı ve Sakarya Meydan Muharebesi tarihe önemli ölçüde etki etmiş muharebelere aittir. Bu savaşlardan ilki Napolyon'un Rusya seferinde önemli bir kilometre taşıdır. Başarısızlıkla sonuçlanan bu sefer Fransız ve Rus tarihinin yanı sıra Avrupa tarihini de çok önemli ölçüde etkilemiştir. İkinci muharebe ise Türk Millî Mücadele'sinin ve Türk tarihinin kaderini belirlemiş ve bu nedenle dünya tarihinde önemli bir kırılma anı yaratmıştır. Napolyon'un seferden bir yıl önce Rusya'ya saldıracağını açıkça belli etmesi düşmanına savaşa hazırlanma fırsatı vermiştir. Fransa'nın aynı dönemde İspanya işgalini sürdürmesi Napolyon'un Rusya seferinin ilerleyen döneminde alabileceği takviyeleri ciddi oranda azaltmıştır. Rusya seferi öncesinde Napolyon'un İsveç'i ve Osmanlı İmparatorluğu'nu kazanamaması Rusya'ya karşı kurduğu koalisyonun gücünün sınırlı kalmasına yol açmıştır. Rusya seferi sırasında Napolyon o zamana kadarki en kalabalık orduya komuta etmiştir. Ordunun çok kalabalık olması böyle bir orduya komuta edecek kadar nitelikli personel eksikliğine neden olmuştur. Ayrıca orduda yüksek sayıda acemi asker yer almıştır. Ordunun büyüklüğü ciddi lojistik sıkıntılara da sebep olmuştur. Bu etmenler dolayısıyla Napolyon eskiye nazaran farklı bir strateji izlemiştir. Napolyon Rusya seferi sırasında ve özellikle Borodino Savaşı'nda önceki savaşlardan farklı olarak katı bir strateji uygulayarak risk almaktan kaçınmış ve cephe taarruzunda ısrar etmiştir. Bu durum iyi eğitilmiş Rusların direnç göstermesine yol açmıştır. Fransızlar zafer kazansalar da önceki savaşlardan farklı olarak Rus Ordusu'nu imha etmeyi veya dağıtmayı başaramamışlardır. Mağlubiyet sonrasında Kutuzov ordusunu bir bütün halinde doğuya çekmeyi başarmıştır. Rusya barış yapmaya yanaşmamıştır. Sefer boyunca Rus Ordusu'nun yanı sıra Rus halkı da Fransızlara karşı mücadele etmiştir. Böylece taktik anlamda zafer kazansa da istediğini elde edemeyen Napolyon stratejik anlamda mağlup olmuştur. Napolyon'un Rusya

seferi sırasında Fransız Ordusu sadece Rus Ordusu ile değil aynı zamanda Rus halkıyla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'nde de benzer bir tablo yaşanmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın ifadesiyle Sakarya'da Türk ve Yunan Orduları değil Türk ve Yunan milletleri mücadele etmiştir.

Napolyon'un Rusya seferi Rus kültüründe önemli bir kırılma anı yaratmıştır. Bu istila sonrasında Fransız ve Batı kültürüne olan nefret artmış ve milliyetçilik yükselişe geçmiştir. Böylece Rusya'da batılılaşma taraftarları ile gelenekçiler arasındaki mücadelede muhafazakâr cephe ağır basmaya başlamıştır. Ayrıca Rus toplumunda soylu ve köylü sınıf arasında vatan sevgisi üzerinden yakınlaşma olmuş ve Rus milletinin oluşumu hızlanmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi ile hem Yunan ilerleyişi durdurulmuş hem de Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği pekişmiştir. Milliyetçi ve anti-emperyalist Ankara Hükümeti'nin zafere ulaşması ile Türkiye bağımsız, modern ve demokratik bir ülke olma yolunda hızla ilerlemiştir. Sakarya Meydan Muharebesi öncesinde Mustafa Kemal Paşa Türk Ordusu'na zaman kazandırmak ve Yunan Ordusu'nun ilerleyişini zorlaştırmak için Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir. Böylece savaş alanını kendisi seçmenin yanında coğrafyayı kendi stratejisini destekleyecek şekilde kullanmıştır. Mustafa Kemal Paşa dönemin askeri kaidelerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu kapsamda savunma hattı yarıldığında uygun noktada yeniden tesis edilmiştir. Cephe yarıldığında Türk Ordusu'nun bir bütün halinde değil parça parça çekilmesi Yunan askerlerinin moralini ciddi ölçüde azaltmıştır. Yunan komuta kademesi bu durum karşısında bir çözüm üretememiştir.

Mustafa Kemal Paşa süvarilere ordunun kanatlarını koruma yerine düşman lojistik hatlarına saldırma görevi vermiştir. Türk süvarilerinin Yunan ikmal hatlarına saldırımları Yunan Ordusu'nun ilerleyişini iyice zorlaştırmıştır. Son olarak Yunan Ordusu tükendiği anda Türk Ordusu'nun beklenmeyen saldırısı Yunan tarafının mağlubiyeti kabul etmesi ile sonuçlanmıştır. Yunan Ordusu Sakarya'nın batısına çekilme zorunda kalmıştır.

Borodino Savaşı ve Sakarya Meydan Muharebesi arasında ciddi bir fark da vardır. Öncelikle Fransızlar Rus topraklarını işgal etmişler ve savaşı kazansalar da vatanlarını savunan kararlı Ruslarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum Rusları daha dirençli Fransızları ise daha kırılğan hale getirmiştir. Ruslar savaşta mağlup olsalar da genel olarak mücadeleyi sürdürmüşlerdir. İklimsel zorlukların eklenmesi ile Rus seferi Fransız Ordusu'nda büyük kayıplara yol açmıştır. Diğer tarafta ise Türk Ordusu işgalci Yunanlılara karşı vatanını savunduğu için büyük bir kararlılıkla mücadele etmiştir. Ordunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi coğrafyayı Türk tarafının destekçisi haline getirmiştir. İşgalci Yunan Ordusu yaşanan

hayal kırıklıkları ve politik ayrımlar neticesinde moral açıdan kırılğan hale gelmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'nde aldıkları yenilgi Yunanistan'ın Anadolu'daki macerasının kaderini büyük ölçüde tayin etmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi temelde bir savunma savaşı olsa da Türk ve dünya tarihi açısından oldukça önemli sonuçlar doğurmuştur. Türk Milletinin gösterdiği kararlılık ve direnç Yunan Ordusu'nun ve Yunanistan'ın Anadolu'daki macerasının sonunu getirmiştir.

Kaynaklar

Akça, B. vd. (1996). *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Ünyay Basımevi.

Atatürk, M. K. (2007). *Nutuk*. Truva Yayınları.

Atay, F. (2012). *Çankaya*. Pozitif Yayınları.

Aybars, E. (2007). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Zeus Kitapevi.

Aydemir, Ş. (1990). *Tek Adam Mustafa Kemal 1919-1922*. (C. II). Remzi Kitapevi.

Balcıoğlu, M. (1996). Sakarya Melhame'i Kübrası Yahut Türk'ün Medd ü Ceziri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12 (36), 927-929.

Barnes, G. (2022). *Napoleon Bonaparte*. Kronik Yayınları.

Bay, A. (2013). *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu Dahi Generalden Liderlik Üzerine Dersler*. Pegasus Yayınları.

Black, J. (2023). *Küresel Askeri Tarih*. Yeditepe Yayınları.

Çakır, Ş. (2022). Sakarya Meydan Muharebesi'nin Askeri Stratejisi. *Akademik Açı*. 2 (1). 66-91.

Çaykırın, G. (2022). Sakarya Meydan Muharebesi'nde Türk Ordusunun Kuruluş ve Konuşu. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (42). 77-106.

Demir, E. (2022). Sakarya Meydan Muharebesi ve Takip Harekâtında 5'inci Grup/Süvari Kolordusu (5'inci Kolordu). *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20 (34). 203-232.

Erdoğan, S. (2022). *Sakarya Türk Bitti Demeden Bitmez*. Kronik Yayınları.

Gaddis, J. (2023). *Büyük Strateji*. Epsilon Yayınları.

Hart, L. (2015). *Strateji Dolaylı Tutum*. Doruk Yayınları.

Küçük, C. (2020). Millî Mücadele içinde. *İslam Ansiklopedisi*. (C. 30, ss. 76-83). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Kılavuz, İ. (2017). Rus Milliyetçiliğinin Kökenleri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 198-216.
- Mango, A. (2013). *Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu*. Remzi Kitapevi.
- Mütercimler, E. (2016). *Fikrimizin Rehberi Gazi Mustafa Kemal*. Alfa Yayınları.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. Kronik Yayınları.
- Özlu, H. (2020). İstiklal Savaşı'nda, Sakarya Meydan Muharebesi'nde Mürettep Kolordunun Askeri Harekâtı. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18 (32), 71-93.
- Öztürk, T. (2019). *Karşılaştırmalı Harp Tarihi: Napolyon Karşısında Rus Savunması ve İstiklal Savaşı'nda Türk Direnişi* [Basılmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Pamukoğlu, O. (2021). *Napolyon İmparator ve General*. İnkılap Yayınevi.
- Roberts, A. (2023). *Napoleon*. Kronik Yayınları.
- Sarıhan, Z. (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*. (C. III). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Shaw, S. & Shaw, E. (2006). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. (C. II.). E Yayınları.
- Süslü, A. (1983). Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807. *Belleten*, 47 (185), 259-280.
- Synder, L. (1990). *Encyclopedia of Nationalism*. Paragen House.
- Şimşek, K. (2014). Tarih-i Cevdet'e Göre Napolyon. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17). 85-93.
- Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. (C. IV). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tosun, U. (2021). Sakarya Savaşı Öncesinde Türk Ordusunun Yeniden Yapılandırılma Süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (Özel Sayı), 328-344.
- Uluerler, S. (2021). 1807 Yılında Napolyon Bonapart'ın Fransa-Osmanlı-İran Üçlü İttifak Planları ve Sonuçları. *Akademik Matbuat*, 5 (1). 1-24.
- Volkan, V. & Itzkowitz, N. (2011). *Atatürk/Anatürk*. Alfa Yayınları.
- Willms, J. (2019). *Napolyon Büyük Despotun Yaşamı*. Runik Kitap.
- Yıldız, Ö. (2022). Sakarya Meydan Muharebesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8 (4). 1112-1128.